

Kent Meydanlarındaki Dönüşümün Kamusal Açık Alanlardaki Sosyal Etkileşime Etkisi: Kayseri Cumhuriyet Meydanı Örneği

Aslı Yalçın¹

Özet

Kamusal açık mekanlar, bilindiği üzere kentte yaşayanların iletişim ve etkileşimini kuran mekanlardır. Bu bağlamda kent meydanları, kentsel sosyalleşmeyi etkileyen en önemli kamusal alanlardır. Bu alanlar daha çok fiziki anlamda ön planda olsa ve genelde ticari işlevleri veya ana ulaşım bağlantı merkezleri olarak algılsa da simgesel değerleriyle, kenti paylaşan herkesin etkin sosyalleşmesine imkân veren kentsel buluşma mekanlarıdır. Çağın gereksinimlerine paralel olarak, Türkiye’de son dönemlerde kamusal alanlara verilen önem artmış, özellikle son yıllarda kentsel açık alanlarda düzenlemelere ve yarışmalara daha fazla yer verilmiştir. 2000’li yıllardan sonra Kayseri kent merkezinde de benzer uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Bu yaklaşımın bir örneği olarak Kayseri Cumhuriyet Meydanı ve yakın çevresi de yarışmayla elde edilen projeye 2006 yılında kentsel tasarım sürecine dahil edilmiş ve etaplarla yenileme sürecine girilmiştir. Öte yandan, yarışmalarla elde edilen tasarım ürünlerinin daha çok fiziki anlamda düzenlemelere yer verdiği, sosyal etkileşimi derinleştirmeye yönelik izlerinin tam olarak ortaya konulmadığı gözlenmektedir. Bilindiği üzere sosyal etkileşim, kişiler arasında sosyal bağlar oluşturma ve sürdürme sürecidir. Özellikle kamusal açık alanların var olma sebepleri arasında bireyler arası sosyal etkileşimi artırma ve toplumsal dayanışmayı kuvvetlendirme özellikleri önceliklidir. Bu doğrultuda özellikle pandemi sonrası bireyselleşmenin arttığı günümüz şartlarında kamusal alan tasarımlarında sosyalleşmeyi arttıracak unsurların da ön plana çıkarılması önem arz etmektedir. Belirlenen bu problem doğrultusunda çalışma, Kayseri Cumhuriyet Meydanı’nın tarihsel süreçteki dönüşümünü, kentsel kullanımdaki yerini, 2006 sonrası yapılan yeni düzenlemelerle ortaya çıkan biçimleniş ve bu doğrultuda gerçekleşen sosyal etkileşim durumunu araştırmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda çalışma öncelikle kamusal açık mekanlar ile sosyal etkileşim seviyesi arasında nasıl bir ilişki olduğunu ortaya koymakta ve kamusal alanlar olarak kent meydanlarında sosyal etkileşimi artırıcı unsurları ortaya çıkarmaktadır. Bu çıkarımlar ışığında, Kayseri Cumhuriyet Meydanı analizlerle karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Çalışma, Kayseri Cumhuriyet Meydanı’nın araştırmacılar tarafından belirlenmiş temel kriterler doğrultusunda irdelleyerek, yerinde yapılan gözlemler ve diğer analizlerle meydanın sosyal etkileşim boyutuyla bir değerlendirme yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal açık alan, Kayseri Cumhuriyet Meydanı, Kent meydanı, Sosyal etkileşim

1. Giriş

Kamusal açık mekanlar, bilindiği üzere kentte yaşayanların iletişim ve etkileşimini kuran mekanlardır. Bu bağlamda kent meydanları, kentsel sosyalleşmeyi etkileyen en önemli kamusal alanlardır. Bu alanlar daha çok fiziki anlamda ön planda olsa ve genelde ticari işlevleri veya ana ulaşım bağlantı merkezleri olarak algılsa da simgesel değerleriyle, kenti paylaşan herkesin etkin sosyalleşmesine imkân veren kentsel buluşma mekanlarıdır.

¹Abdullah Gül Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, asli.balcioglu@agu.edu.tr

Çağın gereksinimlerine paralel olarak, Türkiye’de son dönemlerde kamusal alanlara verilen önem artmış, özellikle son yıllarda kentsel açık alanlarda düzenlemelere ve yarışmalara daha fazla yer verilmiştir. 2000’li yıllardan sonra Kayseri kent merkezinde de benzer uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Bu yaklaşımın bir örneği olarak Kayseri Cumhuriyet Meydanı ve yakın çevresi de yarışmayla elde edilen projeye 2006 yılında kentsel tasarım sürecine dahil edilmiş ve etaplarla yenileme sürecine girilmiştir.

Öte yandan, yarışmalarla elde edilen tasarım ürünlerinin daha çok fiziki anlamda düzenlemelere yer verdiği, sosyal etkileşimi derinleştirmeye yönelik izlerinin tam olarak ortaya konulmadığı gözlenmektedir. Bilindiği üzere sosyal etkileşim, kişiler arasında sosyal bağlar ve ilişkiler oluşturma ve sürdürme sürecidir. Özellikle kamusal açık alanların var olma sebepleri arasında bireyler arası sosyal etkileşimi artırma ve toplumsal dayanışmayı kuvvetlendirme özellikleri önceliklidir. Bu doğrultuda özellikle pandemi sonrası bireyselleşmenin arttığı günümüz şartlarında kamusal alan tasarımlarında sosyalleşmeyi arttıracak unsurların da ön plana çıkarılması önem arz etmektedir.

Belirlenen bu problem doğrultusunda çalışma, Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nın 2006 sonrası yapılan yeni düzenlemelerle ortaya çıkan biçimlenişi ve bu doğrultuda gerçekleşen sosyal etkileşim seviyesini araştırmayı amaçlamaktadır.

Bu kapsamda çalışma öncelikle kamusal açık mekanlar ile sosyal etkileşim seviyesi arasında nasıl bir ilişki olduğunu ortaya koymakta ve kamusal alanlar olarak kent meydanlarında sosyal etkileşimi artırıcı unsurları ortaya çıkarmaktadır. Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nın araştırmacılar tarafından belirlenmiş temel sosyal etkileşim kriterleri doğrultusunda irdeleyerek, yerinde yapılan gözlemler ve diğer analizlerle meydanın sosyal etkileşim boyutuyla bir değerlendirme yapılmaktadır.

2. Kent Meydanları ve Sosyal Etkileşim İlişkisi

Kamusal açık mekanlar içerisinde, bireylerin hem çevre ile etkileşiminin hem de sosyal paylaşımının en fazla gerçekleştiği alanlardan birisi kent meydanlarıdır. Kent meydanları, kentlerde kamusal açık mekanlar hiyerarşisi içerisinde kamusal değer en yüksek olan alanlardan olmasından ötürü, tüm bireylerin erişim sağlayabildiği ve serbestçe hareket edebildiği alanlardır (Newman, 1973; Ashihara,1981).

Öte yandan Sitte (1945), kent meydanların işlevi ve yapısı, evlerin avlularına benzetir ve bu benzetmeyle, kapalı formda kendini gösteren kentsel meydan tipi ile atrium tipi evlerin benzerliklerine dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda, nasıl ki evlerin avluları ev halkının bir arada vakit geçirmesine olanak sağlayan alanlar olarak tasarlanmışsa, bu benzetmeyle kent meydanlarının da kentlilerin sosyalleşmesine imkân veren alanlar olarak düşünülebilir.

Kürkçüoğlu ve Akın (2013) ise; kentsel yaşamı kentlilerin içinde yaşadığı, fiziksel ve sosyal her türlü etkileşimlerin gerçekleştiği, kültür alışverişi yaptığı dinamik bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bu dinamik sürecin içerisinde bu alanlarda bireylerin kendi özel yaşantılarını sürdürmenin yanı sıra, birbirleri ile iletişim kurmaları, fizyolojik, sosyo-kültürel ve sosyo-psikolojik özelliklere bağlı olduğu kadar mekânın özellikleri ile de doğrudan ilişkili olduğunu belirtmektedirler.

Öte yandan, kamusal açık mekânların nitelikli olup olmadığı Project for Public Spaces (PPS) tarafından birçok kriter ortaya konularak; aktiviteler ve kullanımlar, ulaşım ve bağlantılar, konfor /görsel durum ve sosyallik olarak belirlenmiştir. Bireylerin, yakınları ile temas kurdukları, tanımadıkları kişilerle tanıştıkları ve etkileşim zorlanmadıkları ölçüde, topluma uygun mekânlara karşı daha güçlü bir aidiyet duygusu geliştirdiklerini belirtmektedirler. Mekânın sosyallliğini, bir mekânı başarılı olarak nitelendirmek için mutlak bir özellik olarak görmektedirler (Project for Public Spaces, 2000).

Birçok araştırmacı tarafından kent meydanlarında sosyal etkileşimin değerlendirilmesi önemli ve çok katmanlı bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Bu yapı tanımlanırken mekânın biçimsel ve fiziksel

özellikleri, mekânın kalitesi kurmakta, mekânda hissedilen aidiyet duygusu, kullanıcı algısı ve gerçekleştirilen aktiviteler önemli yer tutmaktadır. Çalışmanın değerlendirme aşamasına altlık olacak bu konulara alt başlıklarda ayrıntılı bir şekilde yer verilmektedir.

2.1. Kent Meydanlarının Biçimsel Özellikleri ve Sosyal Etkileşim

Kent meydanları, kentlerin çekirdekleri olarak ilk oluşumlarında geniş ve tanımsız alanlar olmalarına rağmen zamanla çevrelerindeki yapılaşmaya paralel olarak düzenlenen yapılar ve yollarla sınırları belirginleşerek mekânsal bir boyut kazanmışlardır (Erdönmez & Akı, 2005). Sınırların belirginleşmesiyle bireyler tarafından anlam kazanmış ve gündelik hayatta yer edinerek sosyal etkileşim anlamında yer edinmiştir.

Kamusal açık mekanlar biçimsel özelliklerine göre incelendiklerinde, mekânın sert veya esnek mekanlar olması, açık veya kapalı olarak tanımlanmış olması, lineer veya kompakt olması mekânı kullanan bireyler tarafından farklı şekillerde algılanmakta ve mekânı kullanma süresi, durumunu ve sosyalleşme seviyesini değiştirmektedir.

Kentsel açık mekanların iç mekanların aksine tanımlı tavan ve duvar elemanlarının bulunmayışından, zemin düzlemindeki değişimler kentsel açık alanların tipolojik özelliklerini belirler ve bu değişimler bireylerin mekân algısını ve davranışlarını etkileyerek sosyal etkileşim seviyesini belirler (Yenen, 1993). Bu yüzden kentsel açık mekanların sosyal etkileşim boyutu incelendiğinde, yatay düzlem boyutları önemlidir. Taban uzunlukları ve genişlikleri arasındaki fark, mekânın karakteri ve işlevi açısından belirleyici olabilir. Büyük boyutlu mekanlar lineer hareket mekanlarıdır ve hareketliliği artırırken, küçük boyutlu mekanlar sosyal ilişkileri güçlendirmeye yönelik işlevler görmektedir (Greater London Council, 1983; Gül, 1989: 76).

Can ve Heath (2016) ise yaptıkları çalışmada kamusal açık alanların ayırt edici özelliklerinin sosyal etkileşimi artırmada da önemli olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca alan çok geniş olduğunda insanların daha az karşılaşabileceğini, çok dar olduğunda ise kullanımının zor ve rahatsız edici olabileceğini vurgulamaktadırlar.

Diğer yanda, kentsel açık alanları sınırlayıcı yüzeylerin çeşitli özelliklerine göre sınıflandırmak mümkündür. Yüzey özelliklerindeki değişiklikler; kullanıcı üzerinde farklı mekânsal etkiler bırakabilir, bu bağlamda kullanım amacı ve mekânda geçirilen süre değişebilir.

Kentsel açık alanların kullanıcılar tarafından algılanabilir ölçeği ve rahatlık hissi, mekânın derinliği, yüksekliği ve insan ölçeğine yakınlığı gibi faktörlere bağlıdır. Zemin şekli ve çevredeki yapıların kalitesi de mekân algısını etkiler. Sürekli/sürekli, parçalı, boşluklu/dolu yüzeyler farklı algılamalara neden olabilir (Kürkçüoğlu, 2009). Sürekli ve dolu yüzeyler sıkıcı mekanlara olarak hissedilip, durup dinlenme ve vakit geçirip sosyalleşme olanağını kısıtlarken, hareketli ve ilgi uyandıran yüzeyler durup vakit geçirme olanağı sağlayabilirler.

Yüzeyi oluşturan/çevreleyen elemanların niteliğine göre yumuşak (etrafı doğal unsular olan ağaç, çimen, çalı vb.) mekanlar kullanıcıyı rahatlatırken, sert mekanlar çoğunlukla yapay ve sert yüzeylerle çevrili yerlerdir ve kullanıcı üzerinde soğukluk, disiplin ve koruma duygusu oluşturur. (Trancik, 1986). Rahatlık gösterilebilen mekanlarda sosyal etkileşim imkanının daha fazla olduğu konu ile ilgili araştırmalarla ortaya konmuştur.

Yüzeylerin konumlanma özelliklerine göre ise; durağan mekanlar büyük ölçüde kapalı, sirkülasyonu kullanımı etkilemeyen, çevrelenmişlik hissinin güçlü olduğu, kullanıcının oturma, dinlenme gibi hareketlerine cevap verebilen mekanlardır. Canlı mekanlarda ise, dolaşım hakimdir ve hareket, canlılık, uyarılma hissi aktiftir; oturma, dinlenme ve mekân algısı edilgen mekanlardır (Ashihara, 1981; Booth, 1989).

2.2. Mekânsal Aidiyet ve Sosyal Etkileşim

Mekânsal aidiyet, bir kişinin bir mekâna veya yerleşime duygusal bir bağlılık hissetmesidir. Bu bağlılık hissi ile kişilerin bir mekânda daha fazla zaman geçirmelerine ve o mekânın bir parçası olarak davranmaları sağlanabilir. Öte yandan, sosyal etkileşim ise, kişiler arasında sosyal bağlar ve ilişkiler oluşturma ve sürdürme sürecidir ve kişilerin birbirlerini tanımalarına, etkileşimde bulunmalarına ve birbirlerine karşı davranışlarını şekillendirmelerine olanak tanır. Bu etkileşimler, bir bireyin diğerleriyle bir arada olma isteğini artırabilir ve bu da kişilerin birbirleriyle daha fazla etkileşimde bulunmalarına neden olabilir.

Altman ve Rogoff (1987) ve Nasar ve Jones (1997) araştırmalarında mekânsal aidiyet hissi ile sosyal etkileşim arasındaki ilişkiyi incelediklerinde; her iki araştırma sonucunda, mekânsal aidiyet hissinin sosyal etkileşimi arttırdığını ve kişilerin bir mekânda daha fazla zaman geçirmelerine ve diğer insanlarla daha fazla etkileşimde bulunmalarına neden olduğunu belirtmişlerdir. Bireylerin bir mekâna ne kadar ait hissettikleri ile ilişkili olarak o mekânda daha rahat hissetme ve dolayısıyla diğerleriyle daha fazla etkileşimde bulunmaya eğilimde olmaları sonucuna varılmıştır.

2.3. Mekânda Kalite, Kullanıcı Algısı / Aktiviteleri ve Sosyal Etkileşim

Kaliteli kamusal açık mekanların ne tür çevresel niteliklere sahip olması gerektiğini araştıran çalışmalar öncelikle bireylerin ihtiyaçlarını araştırmalarının merkezine koymuşlardır. Bu çalışmaların öncülerinden birisi olan Maslow (1971), bireylerin gereksinimlerini toplumsal yaşam içerisinde hiyerarşik olarak sekiz kademe açıklamakta ve her bir gereksinimi bir sonrakinin ön koşulu olarak belirlemektedir. Bunlar; (I) Fizyolojik gereksinimler, (II) Güvenlik, (III) Toplumsal gereksinimler, (IV) Saygı görme gereksinimi, (V) Gerçekleştirme gereksinimleri, (VI) Kavrama gereksinimleri, (VII) Estetik gereksinimler ve (VIII) Sosyo-psikolojik gereksinimlerdir. Buna göre kullanıcılar öncelikle fizyolojik gereksinimleri karşılandıktan sonra kentsel mekân ile etkileşim haline girmektedir. Ayrıca kentsel mekânda bireylerin kendini güvende hissetmeleri de mekânın algılanabilirliğini arttırmakta, böylece bireyler kendilerini güvende hissettikleri mekanları daha çok kullanmakta, benimsemekte ve sosyal etkileşime girmektedir (Kürkçüoğlu, 2016).

Birçok araştırmacı da bu sınıflandırmaları temel alarak çalışmalar yapmış ve bu doğrultuda mekanların bazı özelliklerinin insan ihtiyaçlarını karşılamada yeterli olduğunu, bazılarının ise yeterli olmadığı durumu ortaya koymuşlardır. Özellikle Jacobs'la 1961 yılında ortaya konulan çalışmalar, Alexander (1977), Whyte (1980), Lynch (1984), Gehl (1987), Carr vd. (1992), CABE (2002), Trip (2007) ve Mehta (2014) gibi isimler tarafından; yaşayan, başarılı, güzel, canlı, anlamlı ve kaliteli mekanlar gibi isimler verilerek kamusal açık mekanların kalite göstergeleri oluşturulmuştur. Bu çalışmalardan en güncel olan Mehta'nın (2014) çalışmasında ise kamusal mekân kalitesi beş boyutta değerlendirilmiştir (Tablo.1).

Benzer şekilde, Francis ve Penn (2001) ve Herzog vd. (2010) tarafından yapılan araştırmalarda da kentsel açık mekanların kalitesinin, insanların bu mekanları kullanma sıklığını ve diğer insanlarla etkileşim kurma isteklerini arttırdığı görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, yüksek kaliteli kentsel açık mekanlar, insanların daha fazla vakit geçirmelerine ve diğer insanlarla daha fazla etkileşimde bulunmalarına neden olmaktadır.

Tablo 1 Kamusal açık alan mekân kalitesinin beş boyutu (Mehta'nın çalışması (2014) olan bilgiler *Alpak vd. (2018)*'den derlenerek hazırlanmıştır)

Kapsayıcılık	Farklı yaştan, cinsiyetten, sınıftan, ırktan insanların varlığı, farklı fiziksel yeteneklere sahip insanların varlığı
	Çeşitli etkinliklerin desteklenip desteklenemediği
	Algılanan açıklık ve erişilebilirlik
	Mekândaki etkinliklere ve olaylara katılmada algılanabilirlik
Anlamli etkinlikler	Toplanma ya da üçüncü yerlerin varlığı
	Mekân düzeninin ve tasarımının, etkinlikleri ve davranışları desteklemedeki elverişliliği
	Kullanım çeşitliliğine imkân tanıyan işletme sayısı
Konfor	Oturma mekânlarının varlığı
	Diğer sokak mobilyalarının varlığı
	Geniş kaldırımlar
	Ağaç, gölge ve örtü elemanlarının varlığı
	Trafik, gürültü vb. algılan rahatsızlık
	Fiziksel koşulların ve mekânın bakımının algısı
Güvenlik	Yakın mekânlara, görsel ve fiziksel bağlantı ve açıklık
	Hava karardıktan sonra mekândaki ışık kalitesi
	Güvenlik görevlisi, kamera, vb. varlığı
	Gece ve gündüz mekândaki suç oranının algılanan güvenlik üzerindeki etkisi
	Mekândaki trafiğin algılanan güvenlik üzerindeki etkisi
Memnun edicilik	Akılda kalıcı mimari ve peyzaj özelliklerinin varlığı (imgelenebilirlik)
	Bitkilerin renklerindeki, dokularındaki ve formlarındaki çeşitliliği, yapıların özelliklerinin çeşitliliği, cadde üzerinde bulunan duvarlar, çıkıntılar, oyuklar vb. çeşitliliği (karmaşıklık)
	Mekânın algılanan çekiciliği ve ilginçliği
	Geçirgenlik ve kişiselleştirme
	Odak noktası sağlayan tasarım elemanları
	Mekânda bulunan sabit özellikler örneğin binaların kenarları, duvarlar, ağaçlar gibi, ya da yarı sabit ve taşınabilir özellikler örneğin örtü elemanı, sandalyeler, gölgelik gibi özellikler ile çevrelenmişlik hissi uyandırma, (mekânın içinde farklı bir yerdeymiş, 'odadaymış hissi' uyandırma)

Sosyal etkileşimi anlamaya yönelik diğer bir önemli konu ise kentsel mekânda görülen kullanıcı aktiviteleridir. Kentsel açık mekanlarda kullanıcı aktiviteleri temel olarak üç ana başlıkta toplanmaktadır. *Gehl'in (1987)*, bu aktiviteleri fiziksel mekânın niteliğine bağlı olarak değişiklik gösterdiği, bu doğrultuda zorunlu, isteğe bağlı ve sosyal aktiviteler olarak ayırdığı bilinmektedir. Zorunlu aktiviteler; yürüme, bekleme, korunma ve ulaşım olarak, isteğe bağlı aktiviteler; ziyaret etme, oturma, dinlenme, vakit geçirme, etrafı seyretme olarak, sosyal aktiviteler; karşılaşma, konuşma, paylaşma, görüşme, kültürel alışveriş olarak belirtilmektedir. Bu aktiviteler ile ilgili Mehta (2014) yaptığı çalışmalarda; zorunlu etkinliklerin çevresel kaliteye bakılmaksızın her koşulda gerçekleştiği, isteğe bağlı etkinliklerin çevresel koşullar optimum durumda olduğunda gerçekleştiği, yüksek seviyede isteğe bağlı etkinliklerin ise yüksek kaliteli çevre koşullarında gerçekleştiği sonucuna varmıştır.

Lynch'e (1960) göre; kentsel açık alanların fiziksel analizinde en önemli ölçütlerden biri mekânın algılanabilir olmasıdır. Bireyler tarafından birçok noktadan tanımlanabilen, algılanabilen ve erişilebilen kentsel açık alanlar; kullanım açısından en yoğun ve konforlu mekanlardır ve bu durum mekânsal imajı ve sosyal etkileşimi olumlu etkiler.

Tüm bu araştırma sonuçları ve çalışma verileri bir araya getirildiğinde (*Tablo 2*) uzun süreli ve yüksek yoğunluklu ilişkilerin ne tür ortamlarda ortaya çıkma durumunun arttığı görülmektedir. Esnek, çok akışkan olmayan ve kompakt mekanların bireylerin daha çok bir araya gelip kendi istekleriyle etkileşime girdikleri ortaya konmuştur.

Tablo 2 Farklı mekân çeşitlerine göre sosyal etkileşim seviyeleri (Tablo; Greater London Council, 1983; Gül, 1989; Kürkcüoğlu, 2009'dan elde edilen verilerle yazar tarafından üretilmiştir)

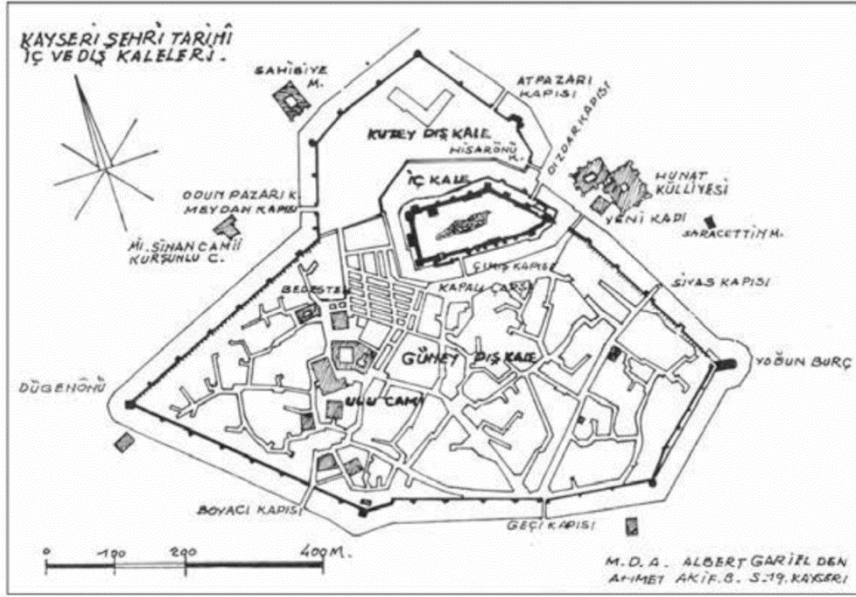
Mekân Çeşitleri	Davranış Biçimleri	Etkileyici Faktör	Sosyal Etkileşim İlişki Türleri			
			Kısa süreli ve düşük yoğunluklu		Uzun süreli ve yüksek yoğunluklu	
			Pasif	Geçici	Sürekli	
Kompakt mekanlar (Meydanlar, yeşil alanlar, avlular vb.)		Bir araya gelme, dağılıma, bekleme	Güvenlik ve konfor			
Doğrusal mekanlar (Sokaklar vb.)		Yürüme, geçip gitme, vitrine bakma				
Sürekli ve sınırlandırılmış mekanlar		Yürüme, geçip gitme				
Sürekli olmayan ve sınırlandırılmış mekanlar		Yürüme, vitrine bakma	Sınırlarda çeşitlilik			
Durağan mekanlar		Oturma, dinlenme, buluşma	Çevrenleme hissi ve konfor			
Canlı – akıcı mekanlar		Yürüme, geçip gitme				
Esnek mekanlar		Oturma, dinlenme, mola verme	Rahatlama ve konfor			
Sert mekanlar		Oturma	Çevrenleme hissi			

3. Kayseri Cumhuriyet Meydanı

Bir kamusal açık mekân olarak mekânın sosyalliğini ve mekânda yapılan düzenlemelerin sosyal etkileşim üzerindeki etkisini araştırmayı hedefleyen bu çalışmada hem geçmişin izlerini taşıdığı hem de günümüzde yoğun kullanıldığı için Kayseri Cumhuriyet Meydanı araştırma alanı olarak belirlenmiştir.

3.1. Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nın Tarihsel Gelişimi ve Kentsel Kimliği

Kayseri kenti, Doğu Roma İmparatorluğu Dönemi'nden itibaren İç Kale odağında yer alarak merkezi bir gelişim göstermiştir. Kentin 1940'lı yıllarında hazırlanan ilk imar planına kadar geçen sürede kentin organik olarak geliştiği ve farklı meydanlar (At Pazarı, Odun Pazarı, Düvenönü, Yoğunburç meydanı) ortaya çıkarak tanımlandığı Gabriel'in 1931 yılı tarihli kent planında görülebilmektedir (Şekil.1). Meydanlar üzerine kurulmuş bir kentin ana omurgasını ise geçmişte At Pazarı Meydanı olan ve günümüze Kayseri Cumhuriyet Meydanı olarak anılan meydan oluşturmaktadır.

Şekil 1 Tarihi iç ve dış kale (Gabriel, 1931).

Meydanların önemli bir yer teşkil ettiği kentte, Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nın kimliğini, Hunat Külliyesi, İç Kale, Kapalı Çarşı, Kurşunlu Cami, Sahabiye Medresesi, Saat Kulesi gibi eserlerin bütünü temsil eden kolektif hafıza oluşturmaktadır (Karatepe, 2021). Kolektif hafıza içerisinde yer alan yapıların meydana vakit geçirenler ile yakından temas kurması bu alanda aidiyet hissini arttırmakta ve bireylerin kendilerini daha güvende hissetmesini mümkün kılmaktadır. Yapılan son dönem kentsel uygulamalarla da bu binaların çevresinin yayaların erişimine açıldığı ve bireylerin binaları yakından görme, yanında vakit geçirme, hissetme ve gözlemlene imkanı eriştiği görülmektedir.

3.2. Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nın Morfolojik Değişimi

Sanayileşme sonrası önemli ölçüde değişen Kayseri kent merkezi, geniş arterlerin oluşturduğu radyal yol ağı ve bu ana arterlerin kent meydanına bağlanması ile trafiğin kent merkezinde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu nedenle hızlı değişim gösteren Kayseri tarihi kent merkezindeki birçok yer ve yapı kaybolmuş veya tamamen yok olduğu bilinmektedir (Erdoğan & Atabeyoğlu, 2016). Haritalar ve uygulama planları üzerinden karşılaştırıldığında ise (Şekil 2) günümüz Cumhuriyet Meydanı'nın İç Kale, Kapalı Çarşı ve Kurşunlu Camii (haritalarda çizili daire ile gösterilen) arasında geliştiği görülmektedir. Dolayısıyla, meydanın sınırlarının değişmediği ancak bazı örüntülerin değiştiği söylenebilir.

- Gri renkle gösterilen taşıt yolları dokusunun geçmişte daha organik bir yapıya sahip olup, günümüzde doğru daha baskın bir şekilde ortaya çıktığı,
- Mavi renkle gösterilen Kapalı Çarşı dokusunun Kuzeye uzanan kolunun zamanla kaldırıldığı ve alansal olarak küçüldüğü ve Kapalı Çarşı birçok girişinin de geçmişe nazaran Bürüngüz Camisi arkasında görsel olarak daha algılanabilir olan geniş bir alanda konumlandığı,
- 1948 yılından sonra devlet politikaları olarak özel günlerde kullanılmak üzere buluşma alanları belirlendiği bilinmektedir (sarı alanlar) ve bu alanların 1965 yılı planında bu alanın sabit bir alan olmadığı, belirli günlere özel düzenlemeler için sadece plan düzleminde ayrıldığı görülmektedir.
- 1965 yılı imar planıyla birlikte meydana turuncu renkle gösterilen yaya düzenlemeleri artırılmıştır. 2006 yılı sonrası ise yaya alanları daha da genişletilerek, yayanın mekânda daha çok yer alması öngörülmüştür.

Şekil 2 Yazar tarafından farklı yıllara ait halihazır haritalar ve imar planları kullanılarak oluşturulmuştur

3.3. Cumhuriyet Meydanı Analizleri

3.3.1. Meydanın Alan Kullanımı

2006 yılında tasarım yarışmasıyla elde edilen Cumhuriyet Meydanı'nın günümüz kullanımını (Tablo 3) ve fonksiyonlarını anlamak için Google Earth Pro uygulamasından elde edilen haritalar kullanılarak 2005 yılı ve 2023 yılları için alan kullanım analizleri yapılmıştır. Bu analizlerde de görüldüğü üzere en büyük tasarım kararı, kavşak ortasında kalan Saat Kulesi ve Atatürk Heykeli'nin tramvay hattının da eklendiği meydan alanı içerisinde yer alınmasının sağlanmasıdır. Ayrıca yine farklı bir yarışmayla elde edilen Kale İçi kullanımının da daha önce bir pazar alanı gibi kullanımından, müze, kafeler ve etkinlik alanlarının oluşturulduğu bir buluşma mekanına dönüştürüldüğü görülmektedir (Şekil 3 ve Şekil 4).

Tablo 3 Meydandaki bina ve mekanların fonksiyonları

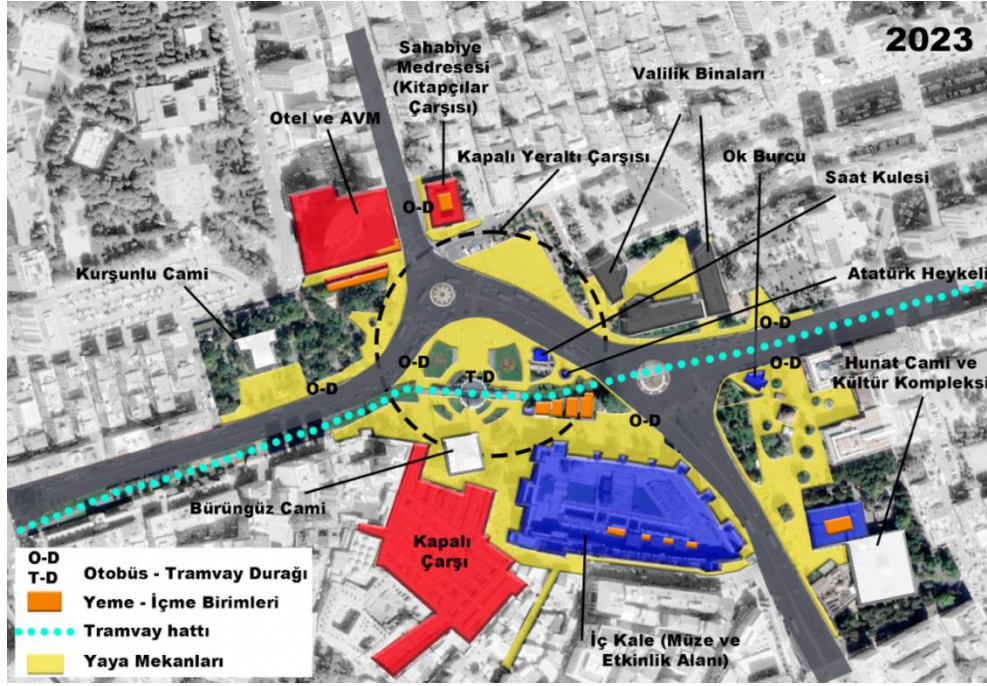
Fonksiyonlar	Yapılar ve çevreleri	Yapım yılı	Fonksiyon Değişikliği ve Günümüz Kullanımı	
Ticari Kullanımlar	Sahabiye Medresesi	1276	✓	Günümüzde kitapçılar çarşısı ve kafe olarak kullanılmaktadır.
	Kapalı Çarşı	12. Yüzyıl		
	Yeme-içme birimleri	2006		Belediyeye ve farklı işletmelere ait yeme-içme birimleri yer almaktadır.
	Yeme-içme birimleri (kale içi)	2008		Kale içinin restorasyonu kapsamında yapılmışlardır.
Kültürel Kullanımlar	İç Kale (duvarları)	3. Yüzyıl	✓	Kale içerisinde yer alan eski satış alanları kaldırılıp müze ve etkinlik alanı oluşturulmuştur.
	Müze ve etkinlik alanı	2008		
	Hunat Camisi Kültür Kompleksi	1238	✓	Bina içerisine seminer ve toplantılara uygun alanlar hem de belediyeye ait bir kafeterya oluşturulmuştur.
Anıtlar	Saat Kulesi	1906		Bu anıt yapıların yeni düzenleme ile kavşak ortasında kalmasından kurtarılıp, yayaların rahatça erişebileceği bir konumda yer alması sağlanmıştır.
	Atatürk Heykeli	1935		
Dini Kullanımlar	Kurşunlu Cami	1576		Cami yakın çevresine belediyenin tesisi olan kafeteryanın açılmasıyla alan daha yoğun kullanılabilir hale gelmiştir.
	Hunat Camisi	1238	✓	Alan çevresi geniş bir şekilde yaya kullanımına açılmıştır.
	Bürüngüz Cami	1977		Cami kuzey cephesi genişletilerek tramvay hattı geçişine ve yaya kullanımına açılmıştır.

Şekil 3 Kayseri Cumhuriyet Meydanı üstten genel görünüş (URL1)

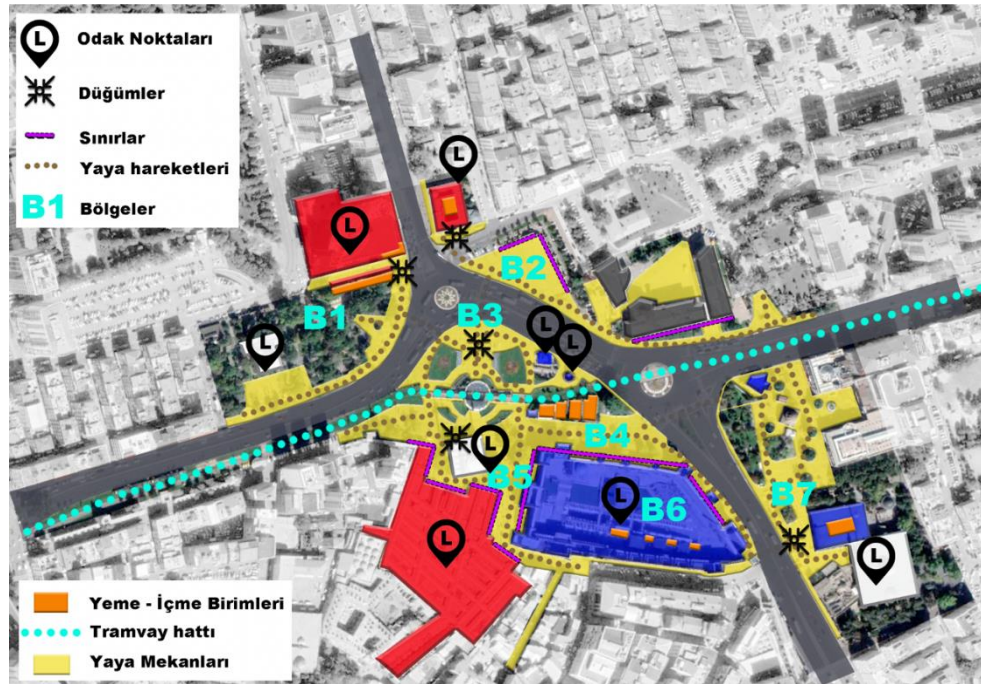
Şekil 4 Cumhuriyet Meydanı 2005 yılı kullanımı

Şekil 5 Cumhuriyet Meydanı 2023 yılı kullanımı

3.3.2. Cumhuriyet Meydanı Lynch Analizi

Kevin Lynch'e (1960) göre meydanlar, kentsel mekanlarda oluşan yoğun aktivite merkezleridir. Kentsel açık mekanlarda imgelelenebilirlik, okunabilirlik, algılanabilirlik, odak ve düğüm noktaları ve kentin imajı gibi konuların çevresel kaliteyi ve dolayısıyla sosyal etkileşimi etkilediğini desteklemektedir. Cumhuriyet Meydanı'nın Lynch'in belirlediği beş imgesine göre değerlendirmek için Lynch analizi de hazırlanmıştır (Şekil.5). Bu analizle, beş düğüm noktası, dokuz odak, dört ana sınır/kenar ve üzerinde yayaaların gezinebildiği birçok iz olduğu görülmektedir.

Şekil 6 Cumhuriyet Meydanı Lynch analizi

- **İzler (Yollar):** Meydanda yer alan ana yaya yolları veya izlenen rotalardır.
- **Kenarlar / Sınırlar:** Kentlerde genellikle duvar, bina vb. sınırlardır. Meydanda dört ana kenar-sınır tanımlanmıştır. Bunlardan ikisi kuzeyde, ikisi güneyde görülmektedir. Kuzeyde kalan kenarlar Valilik Binası duvarları olup, insanların geçmesini engelleyen bir nevi duvar niteliğindedir. Ancak Güney kesimdeki kenarlar; birçok girişi olan Kapalıçarşı'nın ana duvarları ve üzerinde sadece üç ana girişi olan İç Kale'nin sur duvarlarıdır. Güneyde yer alan sınırlar, insanları durdurmak, set çekmek yerine o alana davet eden, merak uyandıran kenarlardır.
- **Bölgeler:** Cumhuriyet Meydanı tek başına anlamlı bir bölge olarak düşünülse de çalışma amacına göre sosyal etkileşimin üzerinde durulduğu ve incelendiği yedi ayrı bölge yer almaktadır (B1-B7).
- **Düğümmler:** Kamusal kullanımda önemli olan ve yoğun olarak kullanılan toplanma alanlarıdır. Bu alan için düğümmler, insanlar tarafından aktif olarak kullanılan beş noktada tanımlanabilir.
- **Odaklar:** Fiziksel peyzajda kolayca tanımlanabilen ve kentsel alan boyunca algılanabilen öğeler veya binalardır. Meydanda, başlı başına tüm alanı çekici kılan dokuz simge vardır.

3.4. Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nda Sosyal Etkileşim

Kayseri Cumhuriyet Meydanı'ndaki sosyal etkileşim; kent kimliği, fiziksel, morfolojik ve fonksiyonel değişim, mekân kalitesi gibi boyutlarıyla alanda yapılan gözlemlere göre incelendiğinde kriterlerin mekânda az, orta veya yüksek seviyede olma durumuna göre doğru orantılı olarak +, ++ veya +++ konularak belirtilmiştir (Tablo.4). Bu incelemeler meydan tasarımının etaplar halinde yapılmaya başlandığı 2006 yılı öncesi ve sonrası olarak yapıldığında, sosyal etkileşimi arttıracak kriterlerden en çok göze çarpanlar;

- Kent meydanı belleğinde önemli yer kaplayan Saat Kulesi ve Atatürk Heykeli'nin taşıt kavşağı merkezinden yaya mekanları içine dahil edilerek ilgi çekici yerlerle temasını artırılması,
- Meydana daha önceden sadece otobüs ve özel araçlarla gelirken, sonrasında tramvay hattının da buradan geçirilmesi, ayrıca özel araçlar için elektronik göstergeli araç otoparklarının oluşturulması ve mekanların daha erişilebilir hale gelmesi,
- Meydandan geçen ana taşıt yolunun bir miktar kuzeye çekilerek meydandaki yaya mekanlarının artırılması,
- Yeme-içme birimlerinin meydanda yer edinmesi ve bunların farklı birçok işletme tarafından desteklenmesi,
- Lynch analizinde B2 toplanma alanı ve B6 Kale içi etkinlik alanı olarak gösterilen alanların tasarlanarak kullanıma ve düzenlenecek etkinliklere hazır hale getirilmesi,
- Belediyeler tarafından belirli dönemlere ait konser, kültürel etkinlikler gibi çeşitli etkinliklerin düzenlenmesi,
- Tekli bank oturma düzeninin yanı sıra, ağaç altlarında ve Kale duvar çeperlerinde lineer ve dairesel oturma gruplarının eklenmesi şeklinde olmuştur.

Meydanda sosyal etkileşimi destekleyebilecek nitelikte olması gereken ancak olmayan özellikler ise;

- Kentte yaşayanların ve sosyal organizasyonların bir araya gelerek DIY (do-it-yourself) projeleri ile birtakım aktiviteler üretmiyor / başvurmuyor olmaları,
- Rahatlatıcı su öğelerinin çok az miktarda olması ve bazı dönemlerde içinde su barındırmıyor olması,
- Meydanda çocuk oyun alanlarının veya gençleri bu alana davet eden mekanların düzenlenmemiş olması,
- Farklı aktiviteleri destekleyecek esnek tasarım ürünlerinin olmaması,
- Mevsimsel stratejiye uygun düzeneklerin oluşturulmamış olmasıdır.

Şekil 7 Kayseri Cumhuriyet Meydanı gece görünümü (URL2)

Tablo 4 Cumhuriyet Meydanı'nda sosyal etkileşimi etkileyen kriterler

	Sosyal Etkileşimi Etkileyen Kriterler	2005	2023
Kent Kimliği	Mekânsal aidiyet	+	++
	İlgi çekici yerlerin varlığı	+	+
Fiziksel ve Morfolojik Değişim	Ulaşım ve erişilebilirlik	+	+++
	Yaya mekanlarının artması	+	+++
	Çevrenin ve kolektif hafızanın algılanabilir olması	+	+++
Fonksiyonel Değişim	Yeme – içme birimlerinin varlığı	-	+++
	Kullanım çeşitliliğine imkân veren işletme sayısı	-	+++
	Kültürel etkinlik alanlarının varlığı (sergi, konser, festival alanları gibi çok amaçlı alanlar)	-	+++
	Kamu birimleri tarafından üretilen aktiviteler (sergi, konser, festival vb. aktiviteler)	-	+++
	Kentte yaşayanlar tarafından üretilen aktiviteler (DIY aktiviteleri)	-	-
Mekân Kalitesi	Mekânın güvenli olması	+	+
	Mekânın açık, ferah ve aydınlık olması	+	++
	Mekânda yeşil alanların varlığı	+	+
	Mekânda rahatlatıcı su öğelerinin varlığı	-	+
	Mekânda çocuk oyun alanlarının varlığı	-	-
	Sosyal etkileşimi teşvik eden mobilyaların (masa, sandalye, bank) varlığı	-	+++
	Yeterli aydınlatma ve uygun ışıklandırma varlığı	+	+++
	Esnek tasarımların varlığı	-	-
	Mevsimsel strateji varlığı	-	-

Kayseri Cumhuriyet Meydanı'ndaki sosyal etkileşim; Lynch analizinde belirlenen bölgelerdeki aktivitelere, yoğunluklarına ve kullanıcı tipine göre incelendiğinde (Tablo 5) ise;

- B1 ve B5 isimli bölgelerin cami yakın çevresi bölgeleri ve meydanda en yoğun yeşil dokusunun olduğu alanlar olup, daha çok yaşlı ve erkek kullanıcılar tarafından tercih edildiği ve vakit geçirdiği,
- B2 olarak işaretlenen bölgenin belirli günlerde toplanma alanı olarak kurgulandığı ancak belirlenen günler dışında ise çok boş ve tanımsız kaldığı, sadece bir geçip gitme alanı olarak kullanıldığı,
- B3 olarak belirlenen alanın tramvay durağı nedeniyle ana yoğunluğa sahip olduğu ve genel olarak bir buluşma mekânı olarak kullanıldığı,
- B4 alanında ise hem yeme-içme birimlerinin olmasıyla hem de Sivas Caddesi'nde doğru yoğun bir yaya akışının olmasıyla, özellikle gençlerin daha yoğun görüldüğü,
- B6 Kale içi etkinlik alanının ise içinde (etkinlik olmadığı zamanlarda) yer alan yeme-içme birimleri sayesinde kısmen kullanıldığı, Kale duvarları arasında kalarak meydanın dinamik halinden uzak kalması ve bir dinlenme alanı olarak kullanıldığı,
 - B7 olarak gösterilen Hunat Camisi batı bölümünün ise daha çok bir geçiş, bekleme ve buluşma yeri olarak tespit edildiği, kültür kompleksi içerisinde yer alan kafeteryada buluşmaların ve sosyal etkileşimin gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 5 Meydanda belirlenen sosyal etkileşim bölgelerinde gerçekleşen aktiviteler

Bölgeler	Bölge İçeriği		Gözlemlenen Aktiviteler	Aktivite Yoğunluğu	Kadın	Erkek	Genç	Yaşlı
B1	Kurşunlu Cami yakın çevresi		Oturma / Dinlenme	+++	✓	✓✓✓	X	XXX
			Gelip geçeni seyretme	++	✓	✓✓✓		
			Birini bekleme ve buluşma	++		✓✓✓		
			İbadet vaktini bekleme	+++		✓✓✓		
			Kafede bir araya gelme	+++	✓	✓✓✓		
B2	Toplanma alanı olarak tasarlanan alan		Geçip gitme	+	✓	✓	X	X
B3	Tramvay durağı karşılama alanı		Tramvay durağına yönelme	+++	✓✓	✓✓	XX	XX
			Geçip gitme	+++	✓✓	✓✓		
			Oturma / Dinlenme	++	✓	✓✓✓		
			Birini bekleme ve buluşma	++	✓	✓✓✓		
			Tarihi mekân ziyaret etme / fotoğraf çekme	+	✓	✓		
B4	Kafeler ve kale duvarı arası geçiş alanı		Oturma / Dinlenme	++	✓✓	✓✓	XXX	X
			Gelip geçeni seyretme	++	✓✓	✓✓		
			Kafede bir araya gelme	+++	✓✓✓	✓✓		
			Geçip gitme	+++	✓✓✓	✓✓✓		
B5	Bürüngüz Camisi yakın çevresi ve Kapalı Çarşı'ya geçiş alanı		Oturma / Dinlenme	+++	✓✓✓	✓✓✓	X	XXX
			Gelip geçeni seyretme	+++	✓✓✓	✓✓✓		
			Birini bekleme ve buluşma	+	✓	✓✓		
			İbadet vaktini bekleme	+++	✓	✓✓✓		
B6	Kale içi etkinlik alanı		Oturma / Dinlenme	+	✓	✓	XXX	
			Tarihi mekân ziyaret etme / fotoğraf çekme	++	✓	✓		
			Kafede bir araya gelme	++	✓✓	✓		
B7	Hunat Camisi ve kültür kompleksi yakın çevresi		Geçip gitme	+++	✓	✓✓	XXX	XXX
			Birini bekleme ve buluşma	+++	✓	✓		
			İbadet vaktini bekleme	+		✓		
			Otobüs bekleme	+++	✓✓✓	✓✓✓		
			Kafede bir araya gelme	+	✓✓	✓		

4. Sonuç

Kamusal açık alanların bireyler tarafından nasıl kullanıldığı birçok araştırmanın konusu olmuştur. Bu çalışmada da önemli bir kamusal açık alan olan Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nın geçirdiği değişimlerle birlikte, kentliler tarafından nasıl kullanıldığı incelemeye alınmış ve bireylerin nasıl bir sosyal etkileşim içerisinde oldukları gözlemlenmiştir. Literatür araştırmasında ortaya çıkan değerlendirme ölçütleri ile belirlenen ve alanda yapılan analiz ve gözlemler neticesinde ortaya çıkan sonuçlardan anlaşılacağı üzere, bir kent meydanının ortak buluşma noktası olarak kullanılabilmesi için her kesimden bireyi davet edebilecek nitelikte olması gerektiği kaçınılmazdır. Bu doğrultuda Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nın kent kimliğinde yer edinmiş ibadet yapılarının yoğunluğu bakımından daha çok orta yaş ve üzerinin kullanımında olduğu değerlendirilmiştir. Gençlere yönelik yaz aylarında birtakım konserlerin yapıldığı bilinmekte, çocuklar için ise özel bir etkinlik veya alan olmadığı görülmektedir.

Sonuç olarak 2006 yılı sonrası yapılan düzenlemelerle farklı biçimsel özelliklere sahip Kayseri Cumhuriyet Meydanı özelinde; yapılan yeni düzenlemelerle yaya mekanları artırılmış, kent kimliğinde yer edinmiş özellikli yapılara erişim daha çok artırılmış olsa da kentliler arasında sosyal etkileşimi en üst seviyeye taşıyamadığı gözlemlenmiştir. Kent meydanında, özellikle bireylerin daha önce tanışmadıkları kişilerle sosyal etkileşimini arttırmak için kent meydanında hem esnek tasarım alanlarının var olması, birtakım özelleşmiş alanların oluşturulması hem de belediye vb. diğer kurumların sosyal etkinlik anlamında öncülük etmesi ve aktiviteler düzenlemesi önem arz etmektedir.

Kaynaklar

- Alexander, C.; Ishikawa, S.; Silverstein, M.; Jacobson, M.; Fiksdahl-King, I. & Angel, S. (1977). *A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction*, New York: Oxford University Press.
- Alpak, E., Düzenli, T., & Yılmaz, S. (2018). Kamusal Açık Mekânların Kalitesi ve Sosyal Etkileşim Üzerindeki Etkileri. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(2), 624-638. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v7i2.1508
- Altman, I., & Rogoff, B. (1987). World views in psychology: Trait, interactional, organismic, and transactional perspectives. In D. Stokols & I. Altman (Eds.), *Handbook of environmental psychology* (Vol. 1, pp. 7-40). John Wiley & Sons.
- Ashihara, Y., (1981). *Exterior Design in Architecture*, Van Nostrand Reinhold Company, USA.
- Booth, N.K. (1989). *Basic Elements of Landscape Architectural Design*. Waveland Press Inc., Long Grove, Illinois.
- CABE (2002). *Paving the Way-How to Achieve Clean, Safe and Attractive Streets*, Thomas Telford Ltd for the Office of Deputy Prime Minister.
- Carr, S.; Francis, M.; Rivlin, L. G. & Stone, A. M. (1992). *Public Space*, New York: Cambridge University Press.
- Can, I., & Heath, T. (2015). In-between spaces and social interaction: a morphological analysis of Izmir using space syntax. *Journal of Housing and the Built Environment*, 31(1)
- Erdoğan, A. & Atabeyoğlu, Ö. (2016). Tarihi yapıların kentsel dokuya etkisi: Kayseri kent merkezi örneği, *Türkiye Ormanlık Dergisi*, Cilt 17, Sayı 1, 83-92.
- Erdönmez, E. & Akı, A. (2005). Açık kamusal kent mekanlarının toplum ilişkilerindeki etkileri, *Megaron, YTÜ Mimarlık Fakültesi E Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, İstanbul.
- Francis, M., & Penn, A. (2001). The importance of urban design quality for sustaining urban regeneration. *Journal of Urban Design*, 6(2), 143-163. https://doi.org/10.1080/13574800120063959
- Gabriel, A. (1931). *Monumental Turcs d Anatolia (Kayseri-Niğde)*, C.I, Paris.
- Gehl, J., (1987). *Life Between Buildings*, New York: Van Nostrand-Reinhold.
- Gehl, J., (2010). *Cities for People*, Island Press, Washington, Covelo, London.
- Greater London Council, (1983), *An Introduction to Housing Layout*, The Architectural Press Ltd., London.
- Gül, A., (1989), *Kapalı Kentsel Dış Mekanları Düzenleme İlkeleri*, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Herzog, T. R., Black, A. M., Fountaine, K. A., & Knotts, D. J. (2010). Reflection and attentional recovery as distinctive benefits of restorative environments. *Journal of Environmental Psychology*, 30(2), 271-278. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.12.001>
- İbakorkmaz, M. (2021). Bir hayat tarzı olarak şehir, mekân, meydan. *Kayseri Büyükşehir Belediyesi Düşünen Şehir Dergisi*, Sayı 14, S:158-161.
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. Random House, New York.
- Karatepe, Ş. (2021). Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nın mekânsal gelişimi. *Kayseri Büyükşehir Belediyesi Düşünen Şehir Dergisi*, Sayı 14, S:132-147.
- Kürkçüoğlu, E. (2009). Kentsel açık mekanlarda yapay su elemanı tasarım ilkelerinin algı ve çevre psikolojisi bağlamında irdelenmesi: Üsküdar Belediye Meydanı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kürkçüoğlu, E. (2016). Etkileşim Arayüzü Olarak Meydanlar ve Yönetimi. *Meydanlarda Tasarım, Yönetim ve Organizasyon Sempozyumu*, 19.10.2016.
- Kürkçüoğlu, E. ve Akın, O., (2013). The effects of water elements in urban space perception: A case study in Üsküdar Municipality Square. *A|Z ITU Journal of Faculty of Architecture*, Vol 10 (1), 159-175.
- Lynch, K., (1960), *The Image of the City*, The MIT Press, Cambridge.
- Lynch, K. (1984). *Good City Form*, MIT Press, Cambridge.
- Maslow, A.H., (1971). *The Farther Reaches of Human Nature*, Viking Press, New York.
- Mehta, V. (2014). Evaluating Public Space. *Journal of Urban Design*, 19, 1, 53-88.
- Nasar, J. L., & Jones, K. M. (1997). Landscapes of fear and stress. *Environment and Behavior*, 29(3), 291-323. <https://doi.org/10.1177/001391659702900302>
- Newman, O., (1973). *Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design*, Collier Book, New York.
- Project for Public Spaces, (2000). *How to turn a place around: a handbook for creating successful public spaces*, New York.
- Sitte, C. (1945). *The Art of Building Cities*, Reinhold Publishing Corporation, New York.
- Trancik, R., (1986), *Finding Lost Space: Theories of Urban Design*, Van Nostrand Reinhold Company, New York.
- Trip, J. J. (2007). *What Makes a City? Planning for 'Quality of Place. The Case of High-Speed Train Station Area Redevelopment'*, The Series Sustainable Urban Areas is published by IOS Press under the imprint Delft University Press.
- Whyte, W. H. (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*, Washington DC: The Conservation Foundation.
- URL 1, <https://www.kayseri.bel.tr/kesfet-listeleme/cumhuriyet-meydani-genel-planlar>
- URL 2, <https://www.manzara.gen.tr/kayseri-meydani-gece/>
- Yenen, Z., (1993), *Türk Kentinde Açık Alan Olgusuna Analitik Bir Yaklaşım*, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul.